

Az a híres Batyi és „A néhai bárány...”

Jó atyám korán reggel ébresztett, szokatlan korán. Messzi útra indultunk, még a megyét is elhagytuk, ahogy azt a Jóska kocsis előre megmondta, biz, egész napig elballagtak a lovacsák, míg odaértünk a híres városba. Mert közben el kellett még egy s mást intézni jó atyámnak.

Hamarébb Gyarmaton, hol is a megyénél volt hivatalos, pecsétes papírja körül igazítás, mely szerint továbbra is övé lehet a kimérés itt, Szklabonyán, hová az utazók, garabonciás diákok, tót parasztok, favágók, erdei emberek meg jólelkű, csendes bacsók néha be-betérnek egy-egy porciósra.

Majd Losonc városában kellett megállnunk, hol nénémnek kérésére vásároltak valamit a rőfösnél, mert bizony a leánynépnek csak mindig kell valami cifraság! Mert már mostan nyár végén, ősz elején azon jár a vászoncselednek a gondolatja, mit is húz magára majd a farsangon. Nem úgy, mint nekem, kinek is az új iskolán, a szülői háztól való távolléten kell most töprengeni.

A vén rőfös zsidótól mentünk Fülekre, ahonnan valami pálinkát hoznak majd a kimérésbe, s csak úgy jutunk el a nagy, hegyes Ajnácskő mellett elkocsizva, a csevícce nevű savanyúvizet is megkóstolva, a Gortva patak mellett, Gedóváraljára. Ide postát vitt atyám, a jó Kubinyiaknak, valami régi adóslevelet, amit a ládafiában talált múltkoriban. Hogy onnan megszabadultunk, mert ott bizony traktával is fogadtanak minket, no, onnan már bő három óra kocsizással el lehetett jutni Batyiba, ahol nekem mostantól egy kis ideig szállásom lesz, bentlakó diákként.

Az a híres Batyi!

Be kellett valljam, ugyan a torkomban dobogott a szívem, repesett, mint egy kalitból szabadulni akaró madárka, mikor Jánosi öreg, csúful romba hagyott templomát elhagyva, már megvillantak Batyi tornyai a szélkakasok. Három templomnak a tornya is ott uralkodik a tányérszerű völgy közepében, hogy a város felett libegtessék a harangszót. Fűrge kis ezüst csík itt a Rima, mint a rossz kutya, minden oldalra kihar. Hol keleten, hol nyugaton harap le a saját partjából egy jókora darabot. Jóska kocsis olyat is mondott, hogy, bizony, ha ez a mostan kis pataknak tűnő vízfolyásocska tavasszal megszívja magát a hegyek forrásainak vizével, a hólyákon egész télen nyakig is megnövő hó levével, olyankor az se gond neki, hogy az öles fatörzsekből ácsolt hidat úgy össze-vissza gabalyítsa, mintha az csak fűzfavesszőből lenne fonva. Mostan éppen csak csordogált benne a víz, gulyák ballagtak mellette hazafelé, mert bizony estéli harangszóra értünk mi csak ide, Batyi városába. Ránk is dobott olyan sötétet az idő, mire a városba beértünk, hogy éppen csak az ég alján egy csiknyi szürkesség vetette az irányt nekünk, mikorra a líceumhoz értünk. Csak annyit láttam belőle, irdatlan magas ám, rajta meg nagy, árnyékos tető, ahol tán baglyok is lakhatnak. Mert a tudomány madara a bagoly, nincs is ezzel semmi baj, már mindenféle falusi babona csak nem riaszt el, ha már egyszer Batyiban leszek diák.

Másnap, még atyám indulása előtt találkoztunk jövődó professzoraimmal, Baksay István, Fábry János és Szeremley Károly urakkal. Már egy néhány évig bizony inkább az ő kezük alatt lesz a neveltetésem, nem drága anyám, s jó atyám szava szerint. Meg is fogják tömni a kerek fejemet annyi tudnivalóval, hogy Isten tudja, még talán szolgabíró, vagy jurátus is lehet belőlem.

Hogy milyen is ez a Batyi?

Hát csinos kis város, annyi bizonyos. Tegnap a Jánosi utca felől érkezünk, balra a vásártér volt látható, jobbra egészen jól gondozott szántóföldek. Már messziről látszott a gimnázium épülete is, alig két macskaugrásra tőle a Rima kanyargott huncutul. Szinte a gimnázium falainak tövében kanyarog valami kis patakocska, ami a Malom árokba szalad bele, azt mondják, a helyiek Tormás pataknak hívják, mert tavasszal a jó homokos talajban karnyi vastag, jó csípős tormagyökerek nőnek a partján, fent a domboldalon, a patak forrásához közel. Egyszerű, de lakályos kis házak állanak sorba az utcák két oldalán, láttatva, rendes, dolgos nép lakik itt.

A piacon megállt atyám, hogy valami vásárfiát vigyen haza anyámnak a messzi útról. Hát, ahogy ott nézelődtünk, nem igen tudtam merre is kapjam a fejemet a sok látnivalótól, az orromat melyik pecsenyés, hentes vagy kenyérsütő asszony sátra felé irányítsam. Olyan lucullusi illatkavalkád úszott a piac levegőjében, hogy még a Jóska kocsis is azt mormogta, már csak meg kéne kóstolni, milyen is a kenyér Batyiban. Már csak azért is, mert a kocsisunk szerint, ha már ezt fogja enni a diák úr egy jó ideig, illik megszegni egy Batyiban sült cipót. Erre megint elszontyolodtam, mert csak messze van az én kedves szüle falum, ott az Ipoly mentén, a kékkői, rejtelmes hegyek alatt, ki tudja, kibírom-e én itt a nagy idegenségben?

Besétáltuk a piacolás után a fél várost, minden templomot megnéztünk, minden rendes embernek kalapot billentettünk, úgy búcsúzkodtunk el, már majdnem dél tájékán, mikor atyámék indulni tervezték.

- Aztán viseld magad fiam tisztességgel, ne halljak rosszat felőled! - köszönt el atyám.

- Ha meg rendesen viseled magad, kitanulsz valami híres embernek, akár még utcát is elnevezhetnek rólad Batyiban!
- tréfált meg Jóska kocsis.

(S bizony csak híres embernek tanult ki az alig tízévesen Rimaszombatba kisdíákként érkező Mikszáth Kálmán, s ha kicsit késve is, de csak lett róla utca is elnevezve. Már csak azokból a rendes, kalapbillentő emberekből jelentek nagy fogatkozást, meg a dolgoság nyomaiból, de ehhez Mikszáth Kálmán úrnak semmi köze nincs...)

Szászi Zoltán

Igencsak jól megtanult mindent Kálmán tekintetes úr, ott, a rimaszombati iskolában. Persze, tehetsége, született „istenáldása” nélkül az talán kevés lett volna. De megvolt az is. Olyannyira, hogy nekem életre meghatározó segítséget nyújtott.

Ma dyslexiának – vagy minek – nevezik az olvasás elsajátításának egyfajta gátjával küzdő gyerek gondját. No, 57 évvel ezelőtt magam is szenvedtem tőle. Minden jól ment az általános iskola első osztályában, kivéve az olvasást. Mereven ragaszkodtam ahhoz, hogy a mássalhangzókat magában nem tudjuk kiejteni, hogy a „b”, „c”, „d”, azok „bö”, „cö”, „dö” és így tovább betűk. Tehát imígyen olvastam a leírtakat: „*Köérőekö egyö köarőéj köenyőeröet.*” (Kérek egy karéj kenyeret.) Ettől az olvasási gyakorlattól sehogy sem bírt a tanító néni eltántorítani. Arra már nem emlékszem, hogy értettem-e egy kukkot is a saját olvasatomból, de azt gondolom, hogy nem. Mígnem édesapám elővett, okosabban, mint a tanító néni.

A vasgyári kolónia első iskolaépületében kialakított lakások egyikében laktunk ekkor. Óriási alapterületű s főként magaságú helyiségek voltak, télen szinte lehetetlen volt kifűteni a szobákat. A hálót nem is fűtöttük, egy kicsit előmelegített takaróval beburkolózva robogtunk be a jéghideg ágyba, esetenként előmelegített, vászonba csomagolt téglákkal oldva a matrac jegét. A lakás központi helyisége így ősztől tavaszig a konyha volt. Ennek alapterülete a huszonöt négyzetméterért épp, hogy elérte, ami pedig a fő, magassága „csak” három méter 25 centiméter volt – lévén lakásunk konyhája egy valamikori mellékszárnyban kialakítva, ami alacsonyabb, külön födémrel és tetőszerkezettel csatlakozott a főépülethez.

No, ez csak kis mellékszál az olvasás tudományának „dö, cö, gő”-s voltához képest. A lényeg, hogy a konyhában a jó öreg „csikótűzhely” ontotta a kellemes meleget, így a család élete itt zajlott. Békebeli, „gyártelepi” konyhabútorunk volt, ami állt: háromrészes konyhaszekrényből (elhúzható üvegű pohárszék résszel!), kétfiókos asztal, kihúzható gyűrőtáblával, négy támlás faszék, két, fiókos hokedli, egy nagysámlis és egy kissámlis, vizeslóca, lisztesláda. Mindez szép – valóban szép – piros színben. Különlegessége többek között még az volt, hogy az asztal lapja és a hokedlik ülőlappja vörös palából állt – egyben, osztás nélkül! Nos, ez a nyolcvanszor százhatvan centiméteres asztallap segített rajtam. Pontosabban édesapám, aki meg-unva az iskolai tehetetlenséget, az én „makacs” ragaszkodásomat az „ö” betűs hangzású mássalhangzókhoz, no meg édesanyám enyhe zsémbelését – „Jani, találj már ki valamit!” – ezen a „palatáblán” megtanított olvasni.

Egy délután hazahozott a gyárból néhány krétadarabot, leültetett az egyik hokedlire. Ezekon csak párnán volt szabad ülni, olyan hideg volt a pala – én viszont nem tűrtem a párnát, így a korabeli *Szabad Nép* című újság volt az „alátetem”.

Nos, édesapám elkezdte a szemléltető oktatást. Méghozzá a zsiros kenyérral. (Az volt a kedvenc étel, hagymával, zöldhagyma szárral, cukrosan, mikor hogy.) Leírta, majd elkezdte: „*Fiam, nemcsak »zsö« betű van, hanem »zsa, zse, zsa, zse, zsi, zsi, zso, zsó, zső« – mint ahogy mondjuk – és »zsó« és »zsu« és »zsu« és »zsu« és »zsu« és »zsu«.*”

Kukkot sem értettem, de türelmesen folytatta. Ő fél háromkor ért haza a gyárból, ebédelt, fél négykor kezdtük a tanulást. Vasoraidőre leesett a tantusz – úgy az ábécé „n” és „p” betűi táján. Akkorra jó apám ötször, hatszor teleírta a „palatáblát”, és több százszor elsorolta a mássalhangzókat a legkülönfélébb szavakban, az összes és főhangsúlyként a megfelelő magánhangzókkal.

„*Apa, már értem!*” – csillant fel a szemem és az eszem. Azóta valóban értem. Ott, még akkor este elkezdtem élvezni az olvasás „művészetét”. Első sikerem a *Szabad Nép* címe, fejléce volt, aztán az olvasókönyv leckéje.

Az első igazi élmény viszont **Mikszáth Kálmán** *A néhai bárány* című, félkemény, vászonkötésű válogatása. Az abban talált novellák jelentették a sikerélményt, de szépségük, olvashatóságuk azt is, hogy beleszerettem az olvasásba, eljegyeztem magam az irodalommal. A könyv már korábban is nagyon tetszett, mivel a borítóján egy kicsi, aranyba nyomott, fekvő-pihenő báránka volt, emlékeztetve engem pelsőci éveimre, a „Gyuri” báránkáimra. Ez a kötet azóta is megvan. Most már a lányomnál. Neki nem volt olvasástanulási nehézsége, ennek ellenére – vagy inkább éppen ezért – nagyon tud és szeret olvasni. Mikszáthot is.

Sajnálom a mai fiatalokat, hogy rossz tanítási módszerekkel és rossz szövegekkel elveszítették az olvasás gyönyörűségét. És elveszítették a csodálatos magyar irodalom megismerésének örömét, a tobzódást íróink, költőink gondolatai, sorai között.

„*Az napról kezdem, mikor a felhők elé harangoztak Bodokon. Szegény Csuri Jósának egész hólyagos lett a tenyere, míg elkergette a határból Istennek fekete haragját, melyet a villámok keskeny pántlikával hiába igyekeztek beszegni pirosnak.*”

„*Minden érezte az Isten közeledő látogatását, a libák felriadtak éji fekhelyeiken, és felrepülve gágogtak, a fák recsegve hajladoztak, a szél összesöpörte az utak porát, s haragosan csapkodta fölfelé. A Csökéné asszonyom sárga kakasa fölszállt a házfedélre, és onnan kukorikolt, a lovak nyerítettek az istállóban, a juhok pedig egy csomóba verődve riadoztak az udvarokon.*”

„*Hanem a harangszó, mely fönsgésen rezgett a viharban, egy kis eső híján, s az is inkább használt, mint ártott, elfordította a veszedelmet. A kísértetiesen szaladó búzavetések és kukoricaszárak megállottak, lassanként kitisztult az ég, s csak a megdagadt Bányi hömpölygő vize, mely szilajon, zúgva vágatott el a kertek alatt, mutatta, hogy odafönn Majornok, Csoltó környékén nagy jégeső volt, vagy talán felhőszakadás.*”

Milyen gyönyörű...

Mellesleg: az a harangozás ma is elkelve. Hiszen igen csak komor felhőkkel van tele felettünk az ég! No meg elkelve jó Mikszáth Kálmán becsületes, tiszta, humoros-gunyoros életigenlése. Az írásaiban tükröződő emberségből, emberismeretből sokat tanulhatunk ma is „jó palócok, kedves atyafiak”. És, nemcsak olvasni...

Kívánom ezt mindenkinek.

Gömörország, Miskolc-Diósgyőr, 2010. május 9.

Koncz Károly György,
egy gömöri polgár, aki igyekszik tényleg jó palóc, kedves atyafi lenni.